

میزان دست یابی به اهداف آموزش گروههای آموزشی ترمیمی و پریو

دانشگاه شاهد و تهران، ۱۳۸۰

دکتر حسن سمیاری^{۱*}، دکتر غلامرضا کمانی^۲، داود زاویه^۳

۱- استادیار بخش پرودانتیکس دانشکده دندانپزشکی شاهد ۲- دندانپزشک، ۳- کارشناس آمار

سابقه و هدف: آموزش ناکافی نیروهای متخصص می تواند جان انسانها، که دارائی اصلی یک جامعه هستند را به خطر اندازد. این مطالعه به منظور شناخت نقاط ضعف و قوت شیوه آموزش دندانپزشکی و ارزیابی مهارت دانشجویان در انجام هوشمندانه امور دندانپزشکی انجام گرفته است.

مواد و روشها: این مطالعه توصیفی - تحلیلی، بصورت ارزشیابی آموزشی و با استفاده از الگوی CIPP می باشد. که بر روی کلیه دانشجویان ورودی سال ۱۳۵۷ رشته دندانپزشکی دانشکده های دندانپزشکی شاهد و تهران ۵۰ نفر دانشجویان دانشکده دندانپزشکی شاهد و ۸۴ نفر دانشجویان دانشکده دندانپزشکی تهران انجام شد. با استفاده از پرسشنامه اطلاعات جمع آوری گردید و سپس داده ها با استفاده از نرم افزار SPSS مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفتند.

یافته ها: نتایج نشان داد دانشجویان گروه ترمیمی دانشگاه شاهد حدود ۲۸٪ از معیار مطلوب (۷۰٪) در مقیاس خوب از نظر مسائل تئوریک عقب تر می باشند و در مقیاس عالی بالاتر از معیار مطلوب می باشند. در بخش پریو دانشجویان دانشگاه شاهد از نظر مسائل تئوریک در مقیاس خوب حدود ۳۰٪ با معیار مطلوب (۷۰٪) و از نظر توانمندیهای عملی حدود ۱۲٪ با معیار مطلوب (۲۰٪) اختلاف دارند. دانشجویان بخش ترمیمی دانشگاه تهران در مقیاس خوب حدود ۲۲/۵٪ با معیار مطلوب (۷۰٪) و از نظر توانمندیهای عملی در مقیاس خوب ۳۲٪ و در مقیاس ۲/۵٪ با معیار مطلوب فاصله دارند.

نتیجه گیری: با توجه به نتایج مطالعه اگرچه در امر آموزش گروههای ترمیمی و پریو به موفقیت هائی دست پیدا کرده ایم ولی به اهداف آموزشی مطلوب دسترسی پیدا نکرده ایم و بازنگری سیستم و برنامه های آموزشی و ارائه راهکارهای جدید ضروری بنظر می رسد.

واژه های کلیدی: آموزش دندانپزشکی، ارزشیابی آموزشی، آموزش پریو، آموزش ترمیمی.

مقدمه

که دارائی اصلی یک جامعه هستند به خطر می اندازد. چه باید کرد تا بتوان نیروی انسانی کارآمد را در رشته دندانپزشکی تربیت کرد و بتوانند رسالت اصلی خویش که همان دندانپزشکی است را به نحو مطلوب انجام دهند و از طرف دیگر بتوانند با دگرگونی ها و تحولات علمی سلامتی افراد جامعه خود را تأمین کنند؟ ابزاری که می تواند آموزش را از حالت ایستا و غیر پویا به حالتی پویا در آورد ارزشیابی است.

امروزه نیروی انسانی متخصص عامل مهم و اساسی در فرآیند رشد و توسعه اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی و سیاسی کشور به حساب می آید. یکی از بخشهای مهم آموزش عالی در امر تربیت نیروی انسانی، متخصصین بخش آموزش علوم پزشکی است. علوم آموزشی ناکافی جان انسان و انسانهایی را

ارزشیابی یکی از قسمتهای مدیریت و برنامه ریزی اساسی آموزش به شمار می آید (۱). در طول سه دهه اخیر الگوهای ارزشیابی متعددی برای ارزیابی سیستمهای آموزشی مطرح شده اند (۲) که برخی از آنها شامل موارد زیر می باشند:

الف) الگوی ارزشیابی تایلر

ب) الگوی ارزشیابی سیپ (CIPP)

ج) الگوی ارزشیابی UCI یا CSS

د) الگوی ارزشیابی اسکریون

ه) الگوی ارزشیابی هدف آزاد

و) الگوی ارزشیابی سیمایی

ی) الگوی ارزشیابی مبتنی بر نظریه های مختلف

متخصصان

ارزشیابی آموزشی فرآیند قضاوت درباره شایستگی، ارزش یا فایده برنامه های آموزشی است. در ارزشیابی برون داد نتایج بدست آمده از برنامه تعیین شده با هدف های برنامه مقایسه می گردد تا رابطه بین انتظارات و نتایج واقعی مشخص شوند. پس از بررسی کامل نتایج اطلاعات لازم در اختیار تصمیم گیرندگان گذاشته می شود تا در صورت لزوم درباره ادامه برنامه، متوقف ساختن و یا تجدید نظر در آن، تصمیم اتخاذ کنند (۲).

از میان روش های فوق الگوی ارزشیابی CIPP که توسط دانیل استافیل بیم و همکارانش در سال ۱۹۷۱ برای ارزشیابی و بهبود نظام های آموزشی طراحی گردیده (۳) مورد استفاده ما قرار گرفته است. این پژوهش به منظور شناخت نسبی نقاط ضعف و قوت گروه های آموزشی ترمیمی و پرپو دانشکده های دندانپزشکی تهران و شاهد و ارائه اطلاعات لازم به تصمیم گیران آموزشی جهت ارتقاء و بهبود کیفیت آموزشی انجام گرفته است.

مواد و روشها

این مطالعه توصیفی - تحلیلی و به صورت ارزشیابی آموزشی صورت گرفته است. جامعه آماری این پژوهش شامل

کلیه دانشجویان ورودی سال تحصیلی ۷۶-۷۵ رشته دندانپزشکی دانشگاه های علوم پزشکی شاهد و تهران می باشند که در تیر ماه سال ۸۱ آموزش آنها به پایان رسید. زمان اجرای طرح بهار ۸۱ می باشد. برای طراحی این مطالعه که به صورت ارزشیابی آموزشی است از الگوی (CIPP context.Input.Processore.Product) (۳) استفاده نموده ایم.

انتخاب ابزاری مناسب جهت جمع آوری اطلاعات باید بر حسب موضوع تحقیق و ویژگیهای نمونه مورد تحقیق صورت پذیرد. لذا معیار یادگیری بر مبنای سر فصل تعیین شده توسط وزارت بهداشت و درمان و آموزش پزشکی تعیین گردید. همچنین بر اساس استعلامی که از دبیر خانه شورای آموزش دندانپزشکی وزارت بهداشت صورت پذیرفته بود (۴) معیار مطلوب آموزش شامل ۷۰٪ و معیار عالی شامل ۲۰٪ کل دانشجویان می گردید.

در این پژوهش جهت گرد آوری اطلاعات از پرسشنامه استفاده شده است. در پرسشنامه هر دو گروه ترمیمی و پرپو فهرستی از توانمندی های که دانشجویان دندانپزشکی پس از پایان آموزش در آن گروه باید به عنوان یک دندانپزشک دارا باشد تهیه شده است. این پرسشنامه ها به کلیه دانشجویان مورد نظر تحویل و پس از تکمیل پس گرفته شد. پاسخ دهندگان به پرسشنامه در دو شاخص تئوری و عملی میزان توانمندی خود را در یکی از مقیاسهای ضعیف، متوسط، خوب و عالی اظهار نموده اند. پس از تحویل کلیه پرسشنامه ها، اطلاعات توسط نرم افزار SPSS مورد بررسی آماری قرار گرفت. در این تحقیق از روش های آماری توصیفی و تحلیلی استفاده گردید.

یافته ها

نتایج حاصل از این مطالعه نشان داد که دانشجویان گروه ترمیمی دانشگاه شاهد بطور میانگین ۲۷٪ از معیار مطلوب (۷۰٪) در مقیاس خوب از نظر مسائل تئوریک عقب تر می باشند و در مقیاس عالی ۵٪ بالاتر از معیار (۲۰٪) می باشند

تئوری ۳۹/۶٪ خود را در حد خوب و ۱۰/۵٪ در حد عالی ارزیابی نموده اند، که به ترتیب ۳۰٪ و ۱۰٪ با معیار مطلوب در (۲۰٪) قرار دارند و از نظر توانمندیهای عملی در مقیاس خوب ۳۱٪ و در مقیاس عالی حدود ۵٪ با معیار مطلوب فاصله داشته و عقب تر می باشند. دانشجویان بخش پریو دانشگاه تهران در مقیاس خوب از نظر تئوری ۳۰٪ و از نظر عملی ۳۸٪ با معیار مطلوب (۷۰٪) فاصله داشته و عقب تر می باشند و در مقیاس عالی از نظر تئوری و عملی تقریباً وضعیت مطلوبی را دارا می باشند (جدول ۱).

و از نظر عملی حدود ۲۸٪ از معیار مطلوب در مقیاس خوب عقب تر و حدود ۱/۶٪ از معیار مطلوب در مقیاس عالی جلوتر هستند. دانشجویان گروه پریو دانشگاه شاهد از نظر مسائل مقیاس های خوب و عالی فاصله داشته و عقب تر می باشند و از نظر عملی دانشجویان ۳۲٪ در حد خوب و ۸٪ در حد عالی خود را ارزیابی نموده اند که از این نظر نیز به ترتیب حدود ۳۸٪ و ۱۲٪ با معیار مطلوب فاصله داشته و عقب تر می باشند. دانشجویان بخش ترمیمی دانشگاه تهران از نظر تئوری در مقیاس خوب حدود ۲۳٪ از معیار مطلوب (۷۰٪) عقب تر هستند و در مقیاس عالی در حد مطلوب

جدول ۱. ارزیابی دانشجویان بخشهای ترمیمی و پریو دانشگاه تهران و شاهد از نظر تئوری و عملی برحسب درصد

گروه آموزشی	ترمیمی شاهد	ترمیمی تهران	پریو شاهد	پریو تهران	نتیجه ارزیابی
	تئوری (علمی)	تئوری (علمی)	تئوری (علمی)	تئوری (علمی)	
ضعیف	۴(۹)	۱۳(۱۷/۸)	۱۳(۲۱/۸)	۱۳(۲۰/۹)	
متوسط	۱۹/۶(۲۳/۶)	۲۱(۲۵/۸)	۳۷/۵(۳۷/۴)	۲۶/۳(۲۶/۵)	
خوب	۲(۴۲)	۶(۳۸/۶)	۶(۳۲/۴)	۴۰(۳۲/۴)	
عالی	۳(۲۱/۶)	۳(۱۷/۵)	۵(۸)	۲۱(۱۹/۸)	

دانشکده تقریباً در حد مطلوب می باشند البته با توجه به ارقام آماری تفاوت بسیار کمی در جهت بهبودی در بخش ترمیمی دانشکده شاهد ملاحظه می شود. با مقایسه نتایج بدست آمده گروه پریو هر دانشکده، دانشجویان، ضرورت پرداختن بیشتر به مباحث نظری پریو را مورد تأکید قرار داده اند که البته این احساس نیاز در دانشکده شاهد بیشتر اعلام شده است و در بخش عملی نیز هر دو دانشکده نیاز به بازنگری و ارتقاء سطح آموزش عملی دارند. جامعه دندانپزشکی آمریکا در مطالعه ای در سال ۱۹۸۴ رهنمودهایی از قبیل تعیین اهداف آموزشی، پرداختن به محتوای اصلی درس ها، تعیین اهداف رفتاری خاص، تجهیز دانشکده ها و ... را ارائه داد (۵) و به دنبال آن در مطالعه سوزی (۱۹۸۶) و نظر خواهی از اساتید

بحث

سؤال اساسی که همواره پیش روی سیاستگزاران نظام آموزش دندانپزشکی قرار دارد این است که آیا با این سیستم آموزش در دندانپزشکی به اهداف ایده آل رسیده ایم و دانشجویان پس از طی این دوره آموزشی قادر به ارائه مطلوب مهارتهای نظری و عملی به بیماران خود می باشند؟

در این پژوهش بر اساس الگوی CIPP، برون داد آموزش در گروه های ترمیمی و پریو دانشکده های دندانپزشکی شاهد و تهران، مورد ارزیابی قرار گرفته اند. همانطور که در نتایج آمده است اکثریت دانشجویان در بخش مسائل تئوری ترمیمی در هر دو دانشکده احساس نیاز بیشتری می نمایند و در بخش عملی بنظر می رسد دانشجویان در بخش ترمیمی هر دو

تابستان ۱۳۸۲

در مجموع نظر به سیاستهای اخیر در بخش آموزش عالی که به ارتقاء شاخصهای کیفی بیشتر می‌اندیشد (۸) لازم است نظام آموزشی مورد ارزشیابی دقیق قرار گرفته و آموزش دانشجویان بر مبنای علمی تجربی (نه سنتی) تنظیم گردد. چرا که سیستم آموزشی که تغییراتی مثبت را می‌پذیرد، همچنان دارای پویایی تلقی شده، اهداف و سیاست‌های کلی آموزش عالی که همان ارتقاء شاخصهای کیفی می‌باشد را تأمین خواهد نمود. با توجه به اینکه در بخش‌های ترمیمی و پریو دانشکده‌های دندانپزشکی تهران و شاهد در مقیاس‌های خوب و عالی با معیار مطلوب فاصله داریم. بازنگری سیستم و برنامه‌های آموزشی و ارائه راهکارهای نوین ضروری به نظر می‌رسد.

تقدیر و تشکر

بدینوسیله از معاونت و مدیران محترم آموزشی دانشکده دندانپزشکی شاهد و تهران تقدیر و تشکر می‌شود.

اعلام گردید این رهنمودها باعث بهبود وضعیت آموزشی گردیده است (۶).

Helen و همکارانش در سال ۲۰۰۱ تحقیقی بر روی فارغ‌التحصیلان دندانپزشکی کانادا بعد از تغییرات آموزشی انجام دادند و فارغ‌التحصیلان جدید و قدیم را با هم مقایسه نمودند (۷) و در مجموع اعلام کردند در نتیجه تأکید بیشتر برنامه آموزشی بر امور کلینیکی و کاهش محوریت دوره علوم پایه در برنامه آموزشی دندانپزشکی، فارغ‌التحصیلان جدید آمادگی بیشتری برای اداره بیمارانشان دارند.

با توجه به مطالعات انجام شده در این خصوص و اینکه پژوهش حاضر بر مبنای سر فصل‌های مورد نیاز آموزش دندانپزشکی مصوب شورای عالی انقلاب فرهنگی تنظیم شده است بنظر می‌رسد مباحث نظری و عملی مطرح شده در بخش‌های مربوطه نتوانسته است باعث اغنای دانشجویان مشتاق بشود. نحوه ارائه مطالب تئوری و عملی در بخش‌های مربوطه می‌بایست مورد تجدید نظر قرار گیرد، تا بازدهی مناسب‌تری داشته باشد.

منابع

۱. قاسم زاده ا. ارزشیابی برنامه های باز آموزی پزشکان عمومی، آموزش مداوم در پزشکی، ۱۳۷۲؛ ۳: ۷۴.
 ۲. سیف ع، ورتن و سندرز. روش های اندازه گیری و ارزشیابی آموزش تهران، نشر دوران، ۱۳۷۵؛ ص: ۳-۴.
 ۳. ولف ر. ارزشیابی آموزشی. ترجمه کیا منش علیرضا (تهران)، مرکز نشر دانشگاهی ۱۳۷۱؛ ص: ۱.
 ۴. شایق س ش. بررسی میزان دست یابی به اهداف آموزشی در گروه پروتزه‌های دندان‌دانی دانشکده دندانپزشکی شاهد ۱۳۸۰؛ طرح تحقیقاتی مصوب دانشگاه. (در این طرح بر اساس استعلام از دبیر خانه شورای آموزش دندانپزشکی، معیار مطلوب ۷۰٪ و معیار عالی ۲۰٪ اعلام شده است).
 5. Barry LS, Cleoh M. Survey of dental practice dental education in victoria. Australian Dental Journal 1992; 371(3): 214-19.
 6. Susi F. Dental educators use of curriculum guidelines, J Dent Educ 1988; 50 (10): 804.
 7. Ryding HA, Murphy HJ. Comparison of new and tradition products of dental education. J Dent Educ 2001; 65(5): 422-6.
 ۸. معاونت پژوهشی وزارت بهداشت درمان و آموزش پزشکی سیری در وضعیت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی تهران، ۱۳۵۷؛ ص: ۱۲-۱۰۹.
- * آدرس نویسنده مسئول: تهران، خیابان ایتالیا، بین وصال و قدس، شماره ۷۱. کد پستی، ۱۴۱۷۷، تلفن: ۸۹۵۸۸۶۴-۰۲۱.